

יו"ל ע"י בית הוראה עץ חיים | בנשיאות הרב חיים קאהן שליט"א | גליון תל"ה

לז"נ האישה החשובה מרת מינדל בת ר' משולם זאב הארטשטיין ע"ה

מעשה שהיה

זו חבילתו

כשעה התקדש חג הסוכות, נזכר ר' אליעזר קופרמן כי עדיין לא הכין וקשר את ארבעת המינים, ולכן ביקש מבנו להביא בדחיפות את הלולבים ההדסים והערבות לסלון, בכדי שיוכל להכינם לחג.

כשהוציא בנו את ההדסים מהמקרר, התפלא לראות ארבע אריזות של הדסים, בעוד שהם אינם צריכים אלא שלוש אריזות, לר' אליעזר, ולשני בניו.

לשאלתו של הבן ענה האב, שכנראה מרוב הדחוק והצפיפות במכירת ארבעת המינים השכונתית, טעה הממונה, ונתן בידו ארבע אריזות של הדסים, ואם כן יש להם עתה חבילה אחת מיותרת של הדסים.

עתה, התעורר ר' אליעזר לחשוב, שמכיון שיש בידו חבילה אחת השייכת למוכר ההדסים, איך יוכל לקיים את המצוה בשאר ההדסים, שהרי הוא אינו יודע איזו חבילה מהן היא שלו, ואיזו היא של המוכר, ולקיום המצוה צריך שארבעת המינים יהיו 'לכם', כלומר שייכים לו בבירור.

ר' אליעזר ניסה להתקשר למספר הטלפון המופיע על אריזת ההדסים, אך כמובן שעקב השעה המאוחרת לא היה מענה בטלפון. בלית ברירה, התקשר ר' אליעזר לרב השכונה, בכדי לשאול אותו מה מוטל עליו לעשות, האם יוכל לצאת בארבעת המינים הנמצאים בידו, או שיצטרף לבקש בחג מאחר להקנות לו את ארבעת המינים שלו, כדי שיוכל לצאת ידי חובתו.

ראשית, יש לברר את המציאות במקרה שלפנינו, האם יש כאן תערובת, כלומר שמתוך ארבעת חבילות ההדסים, אחת שייכת למוכר, ושלוש שייכות לר' אליעזר, או שהמוכר ור' אליעזר שותפים בכל החבילות, וכל אחת מהחבילות שייכת בחלקה למוכר, ובחלקה לר' אליעזר. וזאת משום שיש פתרונות המועילים דוקא אם זו שותפות, ויש המועילים דוקא אם זו תערובת, וכפי שיבואר.

הנה, מבואר בגמ' (בכורות יח): שהמפקיד טלה אצל חברו, ולנפקד גם הוא היה טלה שלו, ומת אחד מהטלאים ולא ידוע איזה מהן, אזי הדין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ומספק אין הנפקד חייב לשלם, שאולי הטלה שמת הוא הטלה של המפקיד (ומיתה זו אונס היא, והוא פטור עליה). וכלומר, שלמרות שהטלאים נתערבו זה בזה ואינם ניכרים, הם נחשבים 'לתערובת'

פסקי דינים

דיני עדות - ב'

החייבים להעיד (ב)

החייבים להעיד מדאורייתא או מדרבנן

החיוב על הראויים להעיד בדיני ממונות הוא הן על שני עדים שמחייבים ממון והן על עד אחד שמחייב שבועה^[1]. החיוב מהתורה הוא על שני עדים שבעדותם מחייבים ממון^[2], ומדרבנן על עד אחד שמחייב שבועה^[3], שאולי ישלם ולא ישבע ונמצא שמחייבו ממון^[4].

עד שיודע שיש עד עמו שאינו כאן והבעל דין תובעו שיעיד אינו רשאי לומר שרוצה להמתין עד שיבוא ויעידו שניהם, אלא יעיד מיד^[5], אבל אם אומר שאינו יודע לו עדות ונמצא ששיקר, אינו חייב קרבן שבועה.

שבועה מפי אחרים או עצמו

תבע הבעל דין את העדים בפני ב"ד שיעידו, והעדים נשבעו מעצמם שלא יודעים לו עדות, או נשבעו שיעידו לו ואח"כ כפרו שלא יודעים לו עדות או שהשביע אותם שלא יודעים לו עדות וענו אמן, ונמצא ששיקרו חייבים קרבן שבועה (מושבשע מפי עצמו), ואף אם לא ענו אמן רק אמרו שלא יודעים לו עדות והתברר ששקרו (מושבשע מפי אחרים) חייבים קרבן^[6], ואם העד השיב שאינו מקבל השבועה, נחלקו הפוסקים האם חלה השבועה בע"כ (כמושבשע מפי אחרים)^[7], ואף הסובר שהשבועה לא חלה בע"כ אם שתק ולא השיב כלום, שתיקתו כמודה וכאילו כפר (חייב כמושבשע מפי עצמו)^[8].

שבועה וחרם

שבועה וחרם הם ענין אחד^[9], דהיינו אם הבעל דין

תבע את העד בלשון חרם (בלשון נוכח) שיעיד לו, דינו כמשביע את העד, שכפי שהתבאר אם שתק חלה השבועה אם מפני שיכול להשביע בע"כ, או מפני ששתיקה כהודאה^[10].

ואם היה הבעל דין סבור שישנם עדים שראויים להעיד לו, אבל אינו יודע מי הם שיכול להשביע אותם, תקנו הראשונים שיכול להחרים (בלשון נסתר) בבית הכנסת על כל מי שיודע לו עדות שיבוא ויעיד^[11] ואזי לא יוכל היודע להעיד לומר שאינו מקבל את החרם וחייב להעיד^[12], (ואם אינו מעיד נפסל לעדות כעובר על השבועה^[13]) ואזי יש אומרים שאפילו קרובים חייבים להעיד^[14], ויש אומרים אפילו הבעל דין עצמו^[15], ויש חולקים וכתב הרמ"א שכן עיקר^[16].

נשבע שלא יגלה הדבר לאף אדם ואף לבי"ד

קבלה שלא לגלות יש שכתבו שאם העד אומר שקיבל עליו בסוד שלא יגלה הדבר שעליו אמור להעיד, יתיר לו אותו בעל דין ויעיד^[17], ופירשו כוונתו שהתרה זו רק למילתא יתירתא שהרי על הבטחה בעלמא שלא להעיד חייב להעיד. נשבע העד שלא יעיד, אזי אם היה רק עד אחד שאינו חייב להעיד מהתורה חלה השבועה וצריך התרה, וכן אם לא ידע שיש עוד עד, אבל אם ידע שיש עוד עד ולכן חייב מדאורייתא להעיד לא חלה השבועה, ואם נשבע שלא לגלות לכל אדם הדין תלוי במחלוקת האם בכלל חל נשבע לבטל המצוה^[18].

[1] סי' כ"ח סעיף א', גליון תל"ד בפרט"ו. [2] ב"ק ג' נ"ו א'. ועיין באמרי בינה עדות סו"ס ח' שמסיק שהתובע מכמה עדים להעיד לו חייבים כלום ואינו תלוי בשבועת העדות שבכה"ג פטורים. [3] ראה ב"ק שם, ובכסף משנה ריש הל' עדות כתב שזה פשוט, וכן סתמו האחרונים, ראה תומים סי"ק א' ונתנה"מ חידושים סי"ק א' (שמטעם זה חלה שבועה שלא יעיד, וראה אמרי בינה שם), ערוך השולחן סעיף א', ועוד. ובהגהות האמרי ברוך סעיף א' כתב שמשמעות הסמ"ע ס"ק ה' שעד אחד שכבש עדותו אפילו שאין עוד עד בדבר עובר על 'אם לא יעיד', ובגליונות ברוך טעם על התומים סי"ק א' כתב שבכל אופן הוא בכלל חיוב מצות השבת אבידה. וע"ע גליון הנ"ל בהכשירו ק"פ, מפתחי תשובה סי' כ"ח ס"ק ב' וקצוה"ח סי"ק ג'. [4] סמ"ע שם ס"ק ט' ע"פ הטור סעיף א', ועיין תומים וחי' רעק"א סעי' א' שדן אם כן הדין גם לאחר שנתקנה שבועת היסת שגם בלי הגדת העד אחד יכול להשביעו, ובחכמת שלמה כתב דבשבועת היסת יכול הנתבע להפך השבועה משא"כ בשבועת עד אחד, עי"ש עוד. [5] סמ"ע שם ס"ק ח'. [6] ראה שבועות ל"א ב', רמב"ם הל' שבועות פרק ט' הל' א', אבל אם ענה אמן הוא כמושבשע מפי עצמו, והנשבע שיעיד ואח"כ כפר שאינו יודע הוא ק"ו ממי שמשביע שיעידו ועונים שלא יודעים, וכ"כ במשפט ערוך בסעיף ב' בליקוטי משפט. [7] הקצה"ח סי' כ"ח ס"ק ב' מדיוק בדברי הסמ"ע שם ס"ק ט"ו שחלה השבועה, אבל הש"ך ס"ק ג' כתב שאינו שבועה (וראה הערה הבא), וראה רמב"ן שבועות ל"א ב' ד"ה וי"ל. [8] הש"ך שם דשתקו הוא כהודאה (וכנשבשע מפי עצמו), ולפי הסמ"ע הנ"ל הרי חלה השבועה בע"כ (כמושבשע מפי אחרים). [9] סמ"ע סי' כ"ח ס"ק ט"ו וש"ך ס"ק ג', ראה ב"י י"ד סו"ס ר"ו משו"ת רשב"ץ סי' צ"ד ד"ה והוי, ממדרש ילמדנו פר' וישב, א"ר ע"ה חרם הוא השבועה, והובא ברמ"א שם סעיף ג' וגר"א סי"ק י"א (וגר"א סי' ל"ח ס"ק ו'), ומפורש כן בשו"ת אבקת רוכל סי' קצ"ה ד"ה ואחת. [10] ראה סוף הקטע הקודם, ליד הערה 8, 7, [11] ראה רמ"א שם סעיף ב', סמ"ע וש"ך הנ"ל המשך ההערות בעמוד ב'

